

Henrik Fürst & Erik Nylander. *The value of art education: Cultural engagements at the Swedish folk high school*. Palgrave MacMillan 2023.

Henrik Fürsts och Erik Nylanders kultursociologiska monografi *The value of art education. Cultural engagements at the Swedish folk high schools* utgörs av totalt åtta kapitel som på olika vis riktar fokus mot den svenska folkhögskolans konstnärliga utbildningar. Teman som tas upp är olika utbildningars ekonomiska respektive kulturella värde, folkhögskolans institutionella karaktäristika, konststudenters sociala dispositioner, de konstnärliga folkhögskoleutbildningarnas antagningsprov och grindvakter, vad som händer i verksamheten samt hur lärarna på utbildningarna själva kombinerar undervisning på folkhögskola med karriärer som frilansande kulturarbetare.

Den fråga som utforskas i boken lanseras redan som en slags övergripande rubrik i det inledande kapitlet: Vari består egentligen de konstnärliga utbildningarnas värde? I bokens upptakt problematiseras denna fråga i relation till den påtagligt osäkra arbetsmarknad som en konstnärlig utbildningsväg leder till. Samtidigt, skriver Fürst och Nylander, fortsätter de konstnärliga utbildningarna ständigt att attrahera nya studenter, trots samtidens politiska ambitioner om att all form av utbildning i första hand ska leda till nytta och anställningsbarhet. Det är detta mysterium som Fürst och Nylander tar sig an i den ungefär 180 sidor tjocka boken, vars syfte är att avtäckta vilka värden deltagare och lärare på folkhögskolor tillskriver konstnärlig utbildning och hur dessa i sin tur bidrar till att forma folkhögskolans konstnärliga praktik.

Empirin i boken är eklektisk och bygger på statistik och kvalitativa intervjuer såväl som utdrag ur skönlitterära skildringar av folkhögskolemiljöer. Teoretiskt vänder sig författarna bland annat till den postbourdieuska sociologi som formulerats av de franska sociologerna Luc Boltanski och Laurent Thévenot (se Boltanski & Thévenot 2006). Det är en teoribildning som öppnar för analytiska resonemang om vad som står på spel i den specifika kontexten, hur olika aktörer rättfärdigar sina respektive handlingar samt hur detta sammantaget kan bidra till att förstå de konstnärliga folkhögskoleutbildningarnas värde. Analytiskt fokus riktas bland annat mot lärares resonemang om vad de tar i beaktande vid antagningsprov, vilket tydliggör skillnader mellan folkhögskolans olika konstnärliga utbildningar; de mer hobbyorienterade (där kulturaktiviteter exempelvis fungerar som medel för att uppnå studiemotivation) kontra de mer elitinriktade (där deltagarna tänker sig en yrkesbana som kulturarbetare). I boken beskrivs hur selektion genomförs genom olika former av antagningsprov. Lärarna agerar konstnärliga grindvakter och subtila, informella normer uppstår kring vilka som ska antas. Å ena sidan väcker detta tankar om de subjektiva bedömningar som uppstår när det inte finns några formaliserade antagningskriterier (i vissa utdrag visar Fürst och Nylander snarare hur dessa närmast antar formen av sinnliga omdömen om de aspirerande deltagarna). Å andra sidan aktualiseras vad som sker när man inom ett fält själv får avgöra vilka som får tillträde. Författarna lyckas därmed visa något som i princip liknar forskarvärldens sakkunniggranskningar, en slags dold läroplan som också framgår av andra tidigare studier om antagningsprov till konstnärliga utbildningar. Jag tänker inte minst på Monica Lindgren, Ragnhild Sandberg-Jurström och Olle Zandéns (2021) forskning

som pekat på liknande tendenser när det gäller antagningsprov på musikhögskolor – det vill säga att antagningsprocessen inte enbart rymmer värdering av musikaliska kunskaper utan också de blivande studenternas personliga egenskaper. Genom att blottlägga sådana premisser för tillträde till folkhögskolan bidrar Fürst och Nylander med kunskap som i förlängningen skulle kunna leda till att konstnärliga utbildningar blev tillgängliga för fler.

Ett annat spår i boken handlar om folkhögskolans komplexitet och hur denna ter sig i relation till just de konstnärliga utbildningarna. Det handlar exempelvis om att deltagare kan ha väldigt olika motiv till att studera på en konstnärlig utbildning. Medan vissa strävar efter att utvecklas konstnärligt är andra där för att stilla sitt behov av återhämtning och ytterligare andra för möjligheten att testa en ny studieform. Fürst och Nylander visar också att folkhögskolan ibland kan framstå som flummig, och att det inte är ovanligt att det uppstår intima förhållanden mellan lärare och deltagare. Detta pekar sammantaget på folkhögskolans komplexitet som, enligt författarna, gör det svårt att finna sammanhållna begreppsapparater för att analysera den. Studier av samtidens folkhögskola står därmed i kontrast till tidigare folkhögskoleforskning som kunnat använda sociologiska begrepp som Goffmans "total institution", Foucaults "heterotopi", Eriksons "psykosocialt moratorium", och Turners "communitas" för att beskriva och förstå folkhögskolan.

Det är även tydligt att folkhögskolans konstnärliga kurser har olika status, inklusive inbördes hierarkier mellan olika skolor. Vari består då konstens värde på folkhögskolan? Helt klart samsas konstnärlig verksamhet på elitnivå med folkhögskolans mer egalitära ambitioner, där individualism krockar med kollektivism och likriktning. Boken aktualiserar frågor om konstens värde på utbildningsmarknaden men också om folkhögskolan som konstnärlig institution. Genom konkreta exempel i bokens sjätte kapitel diskuteras exempelvis två pedagogiska uppgifter som används inom bild- och formkurser vilka får deltagarna att både acceptera konstnärliga konventioner och ifrågasätta dem. Som konstnärlig institution präglas folkhögskolan också av en dubbelhet som bland annat beskrivs i relation till lärarnas dubbla kompetens. Ofta är de både pedagoger och frilansande kulturarbetare, och Fürst och Nylander finner i sin studie att det också tycks finnas två grupper av lärare. En som försöker separera de båda områdena och en som ser det som en slags korsbefruktning att både undervisa och utöva sin konstnärliga praktik.

När det gäller utbildningarnas värde så visar boken hur detta upprätthålls genom olika former av konstnärliga kretslopp där även folkhögskolan blir en del av en konstnärlig arbetsmarknad genom att tidigare deltagare blir lärare på utbildningarna. I boken tydliggörs även att konstnärlig utbildning på folkhögskola i vissa fall har en attraktivitet som överskrider motsvarande konstnärliga högskoleutbildningar, vilket också säger något om värdet av konstnärlig utbildning på folkhögskola. Att det fortsatt främst är de som kommer från ekonomiskt trygga förhållanden som dominerar utbildningarna säger också något om relationen mellan utbildningsvärde och risk och att det alltså är en riskfylld investering att satsa på konst- och kulturutövande. Sammantaget har boken också ett stort värde på så vis att den ger sina läsare värdefull

insyn i sådant som snedrekrytering och informella kunskapsinnehåll. Det gör det i sin tur påtagligt tydligt att folkhögskolans aktörer befinner sig i spänningsfältet mellan det konstnärliga fältets logik och folkhögskolans egalitära ambitioner.

Johan Söderman

Professor i barn- och ungdomsvetenskap vid Göteborgs universitet

Referenser

- Boltanski, L., & L. Thévenot (2006) *On justification: Economies of worth*. Princeton: Princeton University Press.
- Sandberg-Jurström, R., M. Lindgren & O. Zandén (2022) "Musical skills, or attitude and dress style? Meaning-making when assessing admission tests for Swedish specialist music teacher education". *Research Studies in Music Education* 44(1): 70–85. <https://doi.org/10.1177/1321103X20981774>